HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

תניא נמי הכי. דנשנות נבוכדנצר ואויל מרודך נבלעה שנה: **עוד שנה אחת נצבל.** (ו) הכי איתא בסדר עולם ביה בלילא קטיל בלשצר מלכא ודריוש מדאה קבל מלכותא הרי שבעים שנה מיום שמלך נבוכדנצר שבעים חסר אחת מיום שכיבש יהויקים ועוד שנה אחת לנבל למלאות שבעים שנה משעלה על ישראל ועמד דריוש והשלימה ואחריו בשנה אחרת מלך כורש בנבל ונפקדו פקידה במקצת שאמר מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל וגו'(ז). למדנו מברייתא זו כשמת בלשצר לא היו לכיבוש יהויקים אלא שבעים חסר אחת ואתאנו מנינו למעלה שבעים שנה מ"ה דנבוכדנצר וכ"ג דאויל מרודך ושלשה דבלשצר הרי שנים מקוטעות היו: **גינוסי כספרים.** לשון ספירה וחשבון: **כתיב לפי מלאות לנבל.** שבעים שנה אפקוד אתכם בספר ירמיה: **וכתיב.** בספר דניאל למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא: **נפקידה בעלמא.** (ח) ואמר לפי מלאות לנבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכך היתה שנפקדו בשנה אחת לכורש מלך פרס שהיא שנת ע"א לכיבוש יהויקים שפשטה בבל על ישראל: **משיח.** (ט) נמשח כמו שמן המשחה: **קובל אני לך כו'.** והכי קאמר כה אמר ה' למשיחו (י) לכורש אשר החזקתי בימינו וגו' הוא יבנה את ביתי. תרי קראי כתיבי דסמיכי אהדדי. ויקוד טעם מקרא זה מוכיח על דרש זה שאין לך טעם זרקא במקרא שאין סגול בא אחריו וכאן נקוד למשיחו בזרקא ולכורש נקוד במתריך להפריסו ולנתקו מעם למשיחו: **מי בכם מכל עמו וגו'.** והוא עצמו לא נשתדל בדבר: **כתיב פרס ומדי הפרסמים.** סמך הפרסמים אצל מדי וכתיב למלכי מדי ופרס סמך מלכי אצל מדי: **בגדי כהונה.** שהיו בידו שם בגדי כהן גדול (כ) שהביאן מירושלים: **פיקח היה.** שהקדים משתה הרחוקים יותר ממשתה בני עירו: **שהשתחוו ללגם.** בימי נבוכדנצר: **וכי משוח פנים יש בדבר.** איך זכו לגם: **הם עשו לפנים.** מירמה: **חרי חרי.** מעשה מחט. מלאכת המלעות היתה עשויה נקבים נקבים: **מילא לנבוב.** חור לשון חיור(כא): **הרלוי לכסף כו'.** מטות זהב וכסף קדרים שר הרלוי לזהב לזהב וגרוע לכסף: **מתחוטעות על בעליהן.** לקח עשה להם באבנים חטוטות כלומר אצל באו לידי אדם אצל בטורת שמחטטים ומחזירים בעליהן אחריהן עד שמוצאין אותן בדמים יקרים: **וכן הוא אומר.** שהמקרא משבח אבנים יקרות ואומר (כב) על נסיונות הרבה הן באין כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו. והכתוב מדבר לישראל לעתיד לבוא שיהיו חשובין ויקרים בין האומות כאבני נזר המתנוססות: **דרי דרי.** שורות שורות סביב.(כג) וסותרת לשון סתור סתור(כד): **לצהרים.** והלי וסותרת לשון סהרא הוא: **שקרא דרור לכל בעלי חחוב.** עשה נחת רוח לבני מלכותו להעביר מהן מכס של סוחרין: **הרלאווים.** כלומר בלשצר

אתה מטיל קנאה. וא"ת למ"ד לעיל הרלוי לגינה לגינה הרלוי לחצר לחצר א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה י"ל דסבירא ליה דכיון שלא היו רואין זה את זה ליכא קנאה: **כדת** של תורה **אכילה** מרובה משתיה. והא דאמרינן בגדה (דף כד: ושם) כל שאכילתו מרובה משתייתו עצמותיו סכויין היינו באוכל יותר מדאי:

שפרחה

תניא נמי הכי ועוד שנה (ח) אחרת לבבל ועמד דריוש והשלימה אמר רבא אף דניאל טעה בהאי חושבנא דכתיב [1]בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים מדקאמר בינותי מכלל דטעה מ"מ קשו קראי אהדדי כתיב [2]מלאות לבבל וכתיב [1]לחרבות ירושלם אמר רבא לפקידה בעלמא והיינו דכתיב [3]כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם (ט) דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב [4]כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו וכי כורש משיח היה אלא א"ל הקב"ה למשיח קובל אני לך על כורש אני אמרתי הוא יבנה (י) ביתי ויקבץ גליותי והוא אמר [5]מי בכם מכל עמו ויעל: (כ)[6]חיל פרס ומדי הפרתמים וכתיב [7]למלכי מדי ופרס אמר רבא אתנויי אתנו בהדדי אי מינן מלכי מינייכו איפרכי ואי מינייכו מלכי מינן איפרכי [8]בהראותו את עושר כבוד מלכותו (יא) א"ר יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה כתיב הכא יקר תפארת גדולתו וכתיב התם [9]לכבוד ולתפארת [10]ובמלאות הימים האלה וגו' רב ושמואל חד אמר מלך פיקח היה וחד אמר מלך טיפש היה מאן דאמר מלך פיקח היה שפיר עבד דקריב רחיקא ברישא דבני מאתיה (כא) כל אימת דבעי מפיים להו ומאן דאמר טיפש היה דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא דאי מרדו ביה הנך (ו) הני הוו קיימי בהדיה [9]שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע (ו) אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם [3][9]הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים והיינו דכתיב [11]כי לא ענה מלכו: [10]בחצר גנת ביתן המלך רב ושמואל חד אמר הראוי לחצר לחצר הראוי לגינה לגינה הראוי לביתן לביתן וחד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן בגינה ולא החזיקתן עד שהכניסן לביתן והחזיקתן במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן [12]חור כרפס ותכלת מאי חור רב אמר חרי חרי ושמואל אמר מילת לבנה הציע להם כרפס אמר ר' יוסי בר חנינא כרים של פסים על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף תניא ר' יהודה אומר הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב אמר לו ר' נחמיה א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה אלא הם של כסף ורגליהן של זהב בהט וש"ש א"ר אסי אבנים (ג)שמתחוטטות על בעליהן וכן הוא אומר [13](חי) אבני נזר מתנוססות על אדמתו [12]ודר וסוחרת רב אמר דרי דרי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כצהרים דבי רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה [14]והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מיבעי ליה אמר רבא יצתה בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים (ט) בהם יין מלכות רב אמר רב מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שגדול הימנו בשנים [15]והשתיה כדת [7](אין אונס) מאי כדת א"ר חנן משום ר"מ כדת של תורה מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה אין אונס אמר רבי אלעזר מלמד שכל אחד ואחד השקהו מיין מדינתו לעשות כרצון איש ואיש אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן מרדכי דכתיב [16]איש יהודי המן [17]איש צר ואויב [18]גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות בית הנשים מיבעי ליה אמר רבא שניהן לדבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי (כ)איהו (ו)בקרי ואתתיה בבוציני

וחבורתו: **כדם של חורב.** אכילת מזבח מרובה משתיה פר ושלשה עשרוניס סולת לאכילה ונסך חצי ההין: **מיין מדינתו.** יין הרגיל בו ולא יבכרהו [ולא ישתהו] אלא לפי רצונו: **כרצון מרדכי והמן.** הם היו שרי המשקים במשתה: **איהו בקרי.** לועזין גדולות: בוציני

(ו) כמיב חיל כו' כל"ל, (ז) [עי' תוס' ע"ז ג. ד"ה אלא וכו'], (ח) [ובעיון ערך חט ג מתב כמה פירושים ע"ז בשם ר"ג וכ"מ ע"ש], (ט) [בע"י ליתא], (י) [עי' בעיון ערך קל ד], (יא) [שזהא ח], (יב) [בעיא"ל ז], (יג) [שבת יג.].

תורה אור השלם

1. בִּשְׁנַת אַחַת לְמָלְכוֹ אֲנִי דָּנִיֵּאל בִּינֹתִי בַּסְּפָרִים מִסְפַּר הַשָּׁנִים אֲשֶׁר הָיָה דְבַר יְיָ אֶל יִרְמְיָה הַנָּבִיא לְמִלֹּאת לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלִם שִׁבְעִים שָׁנָה:

דניאל ט ב

2. כֹּה אָמַר יְיָ בִּי לְפִי מְלֹאת לְבָבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְהֲקִמֹתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרִי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה:

ירמיהו כט י

3. כֹּה אָמַר כֹּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כֹּל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי יְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקַד עָלַי לִבְנוֹת לוֹ בַיִת בִּירוּשָׁלִַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה:

עזרא א ב

4. כֹּה אָמַר יְיָ לִמְשִׁיחוֹ לְכוֹרֶשׁ אֲשֶׁר הֶחֱזַקְתִּי בִימִינוֹ לְרֶד לְפָנָיו גּוֹיִם וּמָתְנֵי מְלָכִים אֲפַתֵּחַ לִפְתֹּחַ לְפָנָיו דְּלָתַיִם וּשְׁעָרִים לֹא יִסָּגֵרוּ:

ישעיהו מה א

5. מִי בָכֶם מִכָּל עַמּוֹ יְהִי אֱלֹהָיו עִמּוֹ וְיַעַל לִירוּשָׁלִַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וְיִבֶן אֶת בֵּית יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלִַם:

עזרא א ג

6. בִּשְׁנַת שְׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֶּה לְכָל שָׂרָיו וַעֲבָדָיו חֵיל פָּרַס וּמָדַי הַפַּרְתְּמִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת לְפָנָיו:

אסתר א ג

7. וְכָל מַעֲשֵׂה תָקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּפָרְשַׁת גְּדֻלַּת מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מָדַי וּפָרַס:

אסתר י ב

8. בְּהַרְאֹתוֹ אֶת עֹשֶׁר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת יְקַר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמֵאַת יוֹם:

אסתר א ד

9. וְעָשִׂיתָ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

שמות כח ב

10. וּבִמְלֹאת הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה לְמִגָּדוֹל וְעַד קָטֹן מִשְׁתֶּה שִׁבְעַת יָמִים בַּחֲצַר גִּנַּת בִּיתַן הַמֶּלֶךְ:

אסתר א ה

11. כִּי לֹא עִנָּה מִלְּבוֹ וַיְנַּצֵּהוּ בְּנֵי אִישׁ:

איכה ג לג

12. חוּר כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת אֲחוּז בְּחַבְלֵי בוּץ וְאַרְגָּמָן עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ מִטּוֹת זָהָב וָכֶסֶף עַל רִצְפַת בֶּהָט וְשֵׁשׁ וְדֶר וְסֹחֶרֶת:

אסתר א ו

13. וְהוֹשִׁיעָם יְיָ אֱלֹהֵיהֶם בְּיוֹם הַהוּא כְּצֹאן עַמּוֹ כִּי אַבְנֵי נֵזֶר מִתְנוֹסְסוֹת עַל אַדְמָתוֹ: זכריה ט טז

14. וְהַשְּׁקוֹת בִּכְלֵי זָהָב וְכֵלִים מִכֵּלִים שׁוֹנִים וְיַיִן מַלְכוּת רָב כְּיַד הַמֶּלֶךְ: אסתר א ז

15. וְהַשְּׁתִיָּה כְּדָת אֵין אֹנֵס כִּי כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ עַל כָּל רַב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן אִישׁ וָאִישׁ: אסתר א ח

16. אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וּשְׁמוֹ מָרְדֳּכַי בֶּן יָאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶּן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי: אסתר ב ה

17. וְהָאֲמָר אֲסֻתֵּר אֵשֶׁת צַר וְאוֹיֵב הָמָן הָרָע הַזֶּה וְהָמָן נִבְעַת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמַّלְכָּה: אסתר ז ו

18. גַּם וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה עָשְׂתָה מִשְׁתֵּה נָשִׁים בֵּית הַמַּלְכוּת אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: אסתר א ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועוד שנה אחת יש לנבל ועמד וכו' ואף דניאל וכו' גינוסי בספרים מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה מדקאמר אני בינותי בספרים מכלל דאיהו נמי טעה מ"מ קשו: (ב) שם לנבות לו בית בירושלים וכתיב מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל דלא רב נחמן: (ג) שם הוא יבנה עירי ויקבץ גליותי: (ד) שם כבוד מלכותו ואת יקר וגו' אמר רבי יוסי וכו' בגדי כהונה ונתעטף ועמד כתיב הכא: (ה) שם דבני מתתיה מיכף כייפי ליה לב אימת דבני בהו מקרב לבו ומתן לאמר טיפש: (ו) שם מרדו ביה הנך קיימי הני והוו בהדיה: (ז) שם של אותו רשע אמר להם אם כן: (ח) שם וכן הוא אומר כי אבני: (ט) שם ואתם שונים ושותים בהן: (י) רש"י ד"ה ועוד שנה אחת לנבל. ריישא דברייתא הכי איתא: (כ) ד"ה לפקידה בעלמא נאמר האי לפי מלאות לנבל שבעים שנה דהא אפקוד אתכם כתיב וכך היה שנפקדו וכו' שפשטה יד בבל: (ל) ד"ה משיח הוא כלום נמשח בשמן כל"ל ותיבת כמו נמחק: (מא) ד"ה קובל וכו' למשיחו על כורש אני קובל אשר החזקתי וכו' יבנה את עירי תרי קראי: (מב) ד"ה בגדי כהונה וכו' כהן גדול שהביא נבוכדנצר מירושלים: (מג) ד"ה וכן הוא וכו' ואומר שעל ידי נסיונות:

מוסף רש"י

איהו בקרי ואתתיה בבוציני. קמרי וכוליני מין אחד הוא אלא שאלו גדולים ואלו קטנים, כלומר אמה שהוא עוסק היא עסוקה (סוטה י:).

רבינו חננאל

והא קשו קראי אהדדי, ופריש רבא לפי מלאת לבבל, לפקידה בעלמא.

גמ' שאלו תלמידיו. עי' מדלא שיל הסיליס בפסוק זאת קומתך דמתה לממר: **שם הם לא עשו אלא לפנים.** עי' סנהדרין דף סא ע"ב. ועי' ע"ז דף ג ע"א תוס' ד"ה אלא שמתחוו: רש"י ד"ה דרי דרי וכו' וסוחרת לשון סחור. כי סביב תרגומו סחור סחור (ויקרא ג ה): **שם** ד"ה בצהרים וכו' לשון סהרא הוא. עי' לקמן דף יג ע"א רש"י ד"ה אתתיה:

הגהות הב"ח

(ח) גמ' ועוד שנה אחת יש לנבל ועמד וכו' ואף דניאל וכו' גינוסי בספרים מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה מדקאמר אני בינותי בספרים מכלל דאיהו נמי טעה מ"מ קשו: (ט) שם לנבות לו בית בירושלים וכתיב מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל דלא רב נחמן: (י) שם הוא יבנה עירי ויקבץ גליותי: (יא) שם כבוד מלכותו ואת יקר וגו' אמר רבי יוסי וכו' בגדי כהונה ונתעטף ועמד כתיב הכא: (יב) שם דבני מתתיה מיכף כייפי ליה לב אימת דבני בהו מקרב לבו ומתן לאמר טיפש: (יג) שם מרדו ביה הנך קיימי הני והוו בהדיה: (יד) שם של אותו רשע אמר להם אם כן: (טו) שם וכן הוא אומר כי אבני: (טז) שם ואתם שונים ושותים בהן: (יז) רש"י ד"ה ועוד שנה אחת לנבל. ריישא דברייתא הכי איתא: (יח) ד"ה לפקידה בעלמא נאמר האי לפי מלאות לנבל שבעים שנה דהא אפקוד אתכם כתיב וכך היה שנפקדו וכו' שפשטה יד בבל: (יט) ד"ה משיח הוא כלום נמשח בשמן כל"ל ותיבת כמו נמחק: (כא) ד"ה קובל וכו' למשיחו על כורש אני קובל אשר החזקתי וכו' יבנה את עירי תרי קראי: (כב) ד"ה בגדי כהונה וכו' כהן גדול שהביא נבוכדנצר מירושלים: (כג) ד"ה וכן הוא וכו' ואומר שעל ידי נסיונות:

(ו) וכן העתיק הערוך בערך חט ג' בשם רבינו ע"ש.